

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

HOZZÁSZÓLÁS VÁGI FERENC TANULMÁNYÁHOZ¹

MENTÉNYI MIKLÓS dr.

Örvendetes, hogy a mezőgazdasági nagyüzemek és a mezőgazdasági termelés koncentrációjának vizsgálatával egyre több tanulmány és kiadvány foglalkozik. Így többek között a KSH is számos ilyen kiadványt jelentetett meg az utóbbi időben, amelyek nagyon értékes információs adatbázist szolgáltatnak az érdeklődők számára. Megemlíthetők A mezőgazdasági nagyüzemek gazdálkodásának főbb jellemzői 1968 óta c. 1975-ben; Az állattenyésztés helyzete, a nagyüzemi állattartás koncentráltóságának, szakosodásának jellemzői c. 1977-ben; Ágazati koncentráció a mezőgazdasági nagyüzemekben c. 1977-ben megjelent kiadványok. Vági Ferenc tanulmányában hivatkozik *Kerekgyártó Györgyné*: A vállalati koncentráció a szocialista mezőgazdaságban c. tanulmányára. Hivatkozhatok *Bethlendi László*—*Kerekgyártó Györgyné*: Koncentráció és hatékonyság az állami gazdaságban² című, és *Molnár István*—*Szabóné Medgyesi Éva*: A termelőeszközök és a vállalati koncentráció a termelőszövetkezetekben³ c. cikkekre. Természetesen ebbe a körbe tartozik Vági Ferenc idézett című tanulmánya, amely főleg a KSH A mezőgazdasági nagyüzemek gazdálkodásának főbb jellemzői 1968 óta című kiadványára és adatsoraira támaszkodik, de emellett elméleti megállapításokat is tesz és az elvégzett elemzések alapján számos következtetést von le.

Hozzászólásomban elsősorban nem az elméleti kérdésekkel kívánok foglalkozni, mert hogy a szocializmusban érvényesül-e a koncentráció mint a fejlődés törvénye, hogyan valósul ez meg, miben különbözik a kapitalizmusban végbemenő koncentrációtól, milyen irányba visz, hogyan befolyásolja a differenciáltságot stb. — megállapításaival egyetértek.

A következtetésekben két nagyon lényeges megállapítást tesz a szerző: az egyik, hogy a vizsgált időszak során „a vállalati koncentráció viszony-

¹ Vági Ferenc: A koncentráció, mint a differenciált mezőgazdasági vállalati fejlődés alapja. Megjelent a Gazdálkodás 1977. 2. számában.

² Megjelent a Statisztikai Szemle 1976. júniusi számában.

³ Megjelent a Statisztikai Szemle 1977. februári számában.

lagos differenciáltsága nem mélyült, az eredményességgel való kapcsolata azonban lazult". A másik megállapítás: „Az állami gazdaságok a termelőszövetkezetekénél lényegesen nagyobb koncentrátságukat gazdálkodásukban nem tudták érvényesíteni, az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek viszonylatában a fejlődés koncentrátság szerinti differenciálódása nem érvényesült". Ehhez még egy idézet: „Ennek ellenére vállalataink széles körére — kiváltképp állami gazdaságainkra — a koncentráció optimalitásának hiánya jellemző, amely kizárja, hogy gazdálkodásuk jövedelmezősége koncentrátságuknak feleljen meg".

Ami az első következtetést illeti, úgy gondolom, hogy főleg a termelőszövetkezetek, de az állami gazdaságok koncentrációs folyamatában sem zárult még le egy olyan korszak, amely alapján végérvényesnek tekinthető megállapítások és következtetések tehetők. Úgy tűnik, hogy Vági Ferenc mégis ezt teszi, midőn így fogalmaz: „Végül is kétségtelennek vehetjük, hogy mezőgazdaságunk 1968. utáni fejlődésében a koncentrációs fokok és az eredményesség közti kapcsolat szorossága lazult. Ezt úgy is értelmezhetjük, hogy a termelőerők alkalmazásában az optimalitás nem javult, hanem rosszabbodott".

Miért alakult mindez így, melyek az előidéző okok? A szerző szerint az előidéző okok között nagy szerepe van a gazdálkodási hiányosságoknak, az elmaradt vezetési, szervezési képességnek, a biológiai teljesítőképességhez képest magas eszközfelhasználásnak, a rossz eszközkihasználásnak, a vállalatok nem kellően ismerik (vagy ismerhetik?) fel, hogy a hagyományos termelést mikor, milyen arányban válthatják fel modernebb termelési eszközök beszerzése útján iparosított termeléssel. Ezek szubjektív hibák. A tanulmány más részeiben vannak olyan általános megállapítások is, melyek szerint nincs mindig lehetőség, hogy a drága, modern termelőeszközzel arányos értékű hozamokat érjenek el a vállalatok, meg hogy olcsóbb termelőeszköz és nagyobb választék kellene főleg az állattenyésztésben. Ezek az általános megállapítások úgy is felfoghatók, hogy talán nemcsak a gazdálkodási hiányosságokban kell keresni az okokat.

Végülis bebizonyítja-e a szerző fenti állítását? Én úgy látom, hogy a bemutatott adatok erre nem elegendőek. Igaz, a tanulmány csak az 1968–1973. közötti időszakkal foglalkozik, és ezen évek adataiból esetleg más következtetés vonható le, mint ha a későbbi éveket is hozzátesszük. A termelési tényezők közül csak az egy foglalkoztatottra jutó adatokat, mutatókat ismerteti és ez nem elégséges. Lehet, hogy a szerzőnek részletesebb számítása és elemzése is van, de azt nem mutatja be.

A szerző a méretkülönbségek alakulásával kapcsolatban hivatkozik Kerékgyártó Györgyné tanulmányára is.⁴ Én a méret és a gazdálkodás eredményének összefüggését illetően Kerékgyártó Györgyné egy másik előkészületben levő munkájára hivatkozom, melynek címe: A koncentráció mérése, a mezőgazdasági termelés koncentrációjának vizsgálata.⁵ A vizsgálat

⁴ Vállalati koncentráció a szocialista mezőgazdaságban. Statisztikai Szemle, 1976. október.

⁵ Kandidátusi értekezés, amely munkahelyi vitán elfogadásra került.

az 1968. évi adatokat is egyaránt megjeleníti és elemzi. A használt Vági Ferenc kapcsolatakat teszt

1. csoportot hasonlít jellemzők koncentrációját. A kiből az utóbbi az a nagyüzem eszközökkel.) meg.

2. „legalkalmazva területi konyság, 1975-ben is. Ezek hatékony chasztik konyság

3. A adatokból „Megállapítás, hogy a ságnagyság, erősségű ságokban Mindhárom ság mutat

Ezek az állapítások ellenében tevékenységet jelentkező

az 1968—1975. közötti időszakot öleli fel, tehát már az 1974—1975-ös adatokat is tartalmazza a termelőszövetkezetekre és az állami gazdaságokra egyaránt. A tanulmány a koncentrációval összefüggő témákat az eddig megjelent munkáknál mélyebben, átfogóbban, sokoldalúbban vizsgálja és elemzi. A gazdaságnagyság jellemzőjeként a halmozatlan termelési értéket használja, ezt jobbnak minősíti, mint a területet és én ezzel egyetértek. Vági Ferenc is ezt használja. A koncentrációs fokok és az eredményesség kapcsolatát többféle módszerrel is vizsgálja és a következő megállapításokat teszi:

1. „Az állami gazdaságoknál a halmozatlan termelési érték szerinti csoportosítás alapján készült öt ismérvre vonatkozó Lorenz-görbék összehasonlításából látható, hogy 1969. évre, 1973. évre és 1975. évre egyaránt jellemző az a tendencia, hogy a termelés eredményességét is kifejező ismervek koncentrációja — így a halmozatlan termelési érték és a nyereség koncentrációja — nagyobb mérvű, mint az egyes termelési tényezőké. A kisebb gazdaságok részesedése az előbbi ismervek összegéből kisebb, mint az utóbbiak összegéből, míg a nagyobb gazdaságoknál fordított a helyzet, azaz a termelési értékből és a nyereségből való részesedésük meghaladja a nagyüzemi termőterületből, a foglalkoztatott létszámból, illetve az állóeszközökből való részesedésüket.” (Keresztmetszet-elemzés Lorenz-görbékkel.) A termelőszövetkezetek esetében lényegében ugyanezt állapítja meg.

2. „A gazdaságnagyság, a véleményem szerint gyakorlati szempontból legalkalmasabb méretjellemzővel, a halmozatlan termelési értékkel kifejezve mind az állami gazdaságoknál, mind a termelőszövetkezeteknél a területi termékenységgel, az élőmunka-termelékenységgel, az eszközhatékonysággal pozitív korrelációs összefüggést mutat a vizsgált években. 1975-ben mindkét szektorban ez a tendencia jellemző az eredményhányadra is. Ezek alapján egyértelműen kimondható a vállalati koncentráció és a hatékonyság összefüggését illetően, hogy a nagyobb gazdaságokban sztochasztikusan nagyobb a termelés hatékonysága.” (Koncentráció és hatékonyság összefüggésének vizsgálata tapasztalati regressziós függvényekkel.)

3. Az állami gazdaságokra 1973—74—75. évekre egyedi, gazdaságos adatokból egy külön korrelációs elemzést is végzett, amelynek eredménye: „Megállapítható, hogy a halmozatlan termelési értékkel jellemzett gazdaságnagyság és az egyes hatékonysági mérőszámok között bár különböző erősségű, de rendre pozitív korrelációs összefüggés van. A nagyobb gazdaságokban tehát sztochasztikusan jobb hatékonysági mutatókat találunk. Mindhárom évben egészen gyenge, valamelyest azonban erősödő korreláltság mutatkozik az eredményhányad és a gazdaságnagyság között.”

Ezek a vizsgálati eredmények nem egyeznek meg Vági Ferenc megállapításával, de ez utóbbit még az is gyengíti, hogy saját maga is egymásnak ellentmondó, vagy legalábbis egymást nem teljesen fedő következtetéseket tesz. Így a 11. oldalon a következőket írja: „Ez konkrétan abban jelentkezett, hogy 1968 — mint kiinduló pont — óta az állami gazdasági

és a termelőszövetkezeti szektorban is az átlagosnál kisebb koncentrátságu, alacsonyabb jövedelmezőségű vállalatok általában nagyobb ütemben fejlődtek, fejlesztéseikben jövedelmezőbbnek bizonyultak, mint az átlagos, vagy az átlagosnál nagyobb koncentrátságu és jövedelmezőségű vállalatok." A 15. oldalon viszont a következőket állapítja meg: „Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek szektorában a koncentráltabb vállalatok általában kedvezőbb jövedelmezőséget érnek el, nagyobb a fejlődési képességük és valóságos fejlődésük is.” Az olvasóban felmerül a kérdés, melyik megállapítás a helyes? De még egy jelentős ellentmondásra szeretnék rámutatni. „Bizonyos tehát, hogy az állami gazdaságok a termelőszövetkezetekénél nagyobb vállalati koncentrációja nem optimális és a szektoron belül is inkább a legnagyobb vállalatok körében gyengíti a jövedelmezőséget erőteljesebben a termelőerők optimalitásának a hiánya.” E megállapítására a szerző az állami gazdaságokra vonatkozóan a 2. táblázatban közöl adatokat, azok viszont ellentmondanak e megállapításnak, mert az öt mutató mindegyikében a legnagyobb koncentrációjú csoportban vannak a legjobb eredmények. Az 1. táblázat adatai alapján — egy mutató kivételével — ugyanaz a helyzet a termelőszövetkezetek esetében is.

Mindezek alapján azt kell mondanom, hogy — legalábbis számomra — Vági Ferenc nem bizonyította be egyértelműen állítása helyességét. És mi van a felsorolt okokkal? Természetesen egyetértek azzal, hogy a felsorolt szubjektív hibák kisebb-nagyobb mértékben megvannak a nagyüzemekben. Azonban azt nem tudom elfogadni, hogy az egész nagyüzemi szektorban a termelőeszközök alkalmazásának optimalitásában mutatkozó vagy meglevő gondok főként a vezetési, szubjektív hibákra vezethetők vissza és a halványan megemlített egyéb, tárgyi okok csak mellékesek lennének.

Mezőgazdasági nagyüzemeinkben a termelés szerkezete egymás között is, de a két szektor között is jelentősen eltér egymástól. Már a terület-nagyság szerint vizsgált koncentrációs csoportok eredményeinek elemzésekor világossá vált, hogy a termelési szerkezetnek milyen döntő szerepe van. Sokan tettek helytelen megállapítást korábban azon az alapon, hogy a kisebb területű gazdaságokban a termelési tényezőkre vetítve nagyobb a termelés volumene, jobb a jövedelmezőség és az eszközkihasználás. Ha az ilyen csoportokat megvizsgáltuk termelési szerkezet szempontjából, akkor rögtön rá kellett jönnünk, hogy nem teljesen azonos dolgokat hasonlítottunk össze. Egy kis területű, de jó minőségű szántóföldön állat nélkül, vagy nagyon kevés állattal rendelkező gazdaság mindenképpen előnyben van egy nagy területű, gyengébb földminőségű és nagyon nagy állatsűrűséggel rendelkező gazdasággal. Ha a területi nagyság szerint alakított egy-egy csoportban sok az erősen szakosodott szőlő- vagy gyümölcstermelő gazdaság, akkor egy kis területű csoport is minden mutató, így a nyereség szempontjából is megelőzheti a jóval nagyobb területű csoportok eredményét. Az árarányok problémáit, a különböző ágazatokhoz szükséges állóeszközök nagyságában jelentkező különbséget stb. is mind figyelembe kell venni, és mert ezt nem tették, azért voltak a korábbi ilyen elemzések helytelenek.

Véleményem szerint azonban a termelési értékkel jellemzett gazdaság-nagyságok koncentrációjának vizsgálatánál sem tekinthetünk el teljesen a termelési szerkezet vizsgálatától. Vági Ferenc is több helyen megállapítja, hogy a koncentrációs fok és az eredményesség közötti kapcsolatban többször fordul elő megtorpanás, visszaesés, akár ugyanazon éven belül a különböző fokú koncentrációs csoportok eredményeit hasonlítjuk össze, akár a különböző évekkkel tesszük ugyanazt. Ezekben is szerepet játszik a termelési szerkezet nagyfokú különbözősége, az árarányok torzítása, az eszközigenység nagysága, de a vizsgálat során figyelembe kell venni további olyan tényezőket, például 1971-ben és 1976-ban, amikor központi jövedelemelvonó intézkedések születtek, amelyek a mezőgazdasági nagyüzemek jövedelmét, nyereségét tudatosan csökkentették.

A nagyüzemekben belül a különböző növényfélések és állatfajok nagyüzemi feltételeinek kialakítása és megteremtése is nagyon nagy különbséget mutat napjainkban is. Elég ha csak a búza, kukorica, lucerna, vagy a zöldségfélék, a dohány és még jónéhány más növény gépesített nagyüzemi termelésfeltételeiben meglevő nagy különbségekre utalunk. Az állattenyésztésben belül úgy gondolom közismert, hogy a baromfi és — ha nem is ilyen mértékben — a sertés nagyüzemi és jövedelmező tartásfeltételeinek kialakításában az egész világon nagy előrehaladás van, addig a szarvasmarhatenyésztésben és a juhászatban ez még csak az elején tart.

Az is közismert, hogy az árarányok a mezőgazdasági termelő árakban nem elsősorban az állattenyésztésnek kedveznek, és amelyik mezőgazdasági nagyüzemben nagy az olyan tevékenységek aránya, amelyekben a nagyüzemi feltételek még nem vagy csak félig alakultak ki, és emellett az olyan ágazatok aránya is nagy, amelyek jövedelmezőségével lassan három évtizede probléma van, akkor világos, hogy az egyes koncentrációs csoportok összehasonlítása nagyon sok hibát rejthet magában.

Kicsit elméletinek is tűnhet az a Vági Ferenc által megfogalmazott követelmény, hogy „a nagyobb koncentrációhoz nem automatikusan, hanem csak szigorú optimalitási feltételek megvalósulása esetén kapcsolódhat a gazdálkodás nagyobb eredményessége.” Ez elméletileg igaz, a gyakorlati életben sokszor nem. Ti. nem kizárólag az egyes gazdaságokon múlik sok esetben, hogy *megvárhatják* míg a szigorú optimalitás feltétele megvalósul. A nagyüzemekben sok minden mozgásban van. Szektorváltás is van és emiatt állandó — pl. állatlétszám — növelési kényszer alatt állnak. *Megvárhatják-e*, míg kialakulnak az állattenyésztés minden tekintetben optimálisnak tekinthető feltételei? Európa mezőgazdaságilag élénjáró országai-ban sokkal nagyobb az állatsűrűség, mint hazánkban (igaz a hozamok is). Fejlett mezőgazdaság csak nagy állatsűrűség mellett van. A nagyobb állatsűrűség tehát optimalitási feltétel is, legalábbis népgazdasági szempontból. Melyik nagyüzem növelné tehenlétszámát most, ha betartaná a „szigorú optimalitást”? Azért mert most sok minden gyengíti, rontja pl. a szarvasmarha-ágazat, juhászat, zöldség-dohánytermelés optimalitását, ezeket az ágazatokat az üzemek ne fejlesszék?

Tehetik ezt ma, amikor minden termékre olyan nagy szükség van? Ha egy ágazatban csak hagyományos termelési lehetőség van, pl. a juhászatban, akkor a koncentráció alacsonyabb és magasabb fokán állók is egyaránt hagyományosan termelnek. Van választási lehetőségük, hogy ha hagyományosan már nem tudnak pl. zöldséget termelni egyes gazdaságok, mert nincs munkaerejük, akkor ne termeljenek és várják, míg beáll az „optimalitás”. Ha viszont állatlétszámot növelnek vagy zöldséget termelnek és ez utóbbit nem hagyományosan, akkor ezt gazdálkodási hiányosságnak, vezetői hibának minősítsük? Úgy gondolom, ezt nem tehetjük meg, még ha a koncentrációban növekvő gazdaságok fejlődését és eredményességét az ilyen jelenségek és helyzetek lassítják is. Ugyanígy többségében átmenetinek tartom az egyesült termelőszövetkezetek lassúbb fejlődését az átlaghoz képest. Az állami gazdaságok gyakorlatában az 1961–1962-ben történt nagyobb számú összevonások után ugyanez a helyzet állott elő, és többségében 2–3, egyes gazdaságok esetében 3–4 év után az összevont gazdaságok mutatói megelőzték az átlagot. Bizonyára ez lesz a helyzet az elmúlt évek nagyobb termelőszövetkezeti egyesülései esetében is. Erre annál inkább megvan a lehetőség, mert felsőbb döntés van, hogy a meglevő gazdaságnagyság megfelelő keretet biztosít a fejlődésnek és a területnövelés jelenleg nem cél. Az 1971–72–73-ban összevont állami gazdaságok fontosabb mutatói jobbak voltak a következő években, mint az átlag, még a nyereség is, az 1972-ben összevont 5 gazdaság kivételével.

Vági Ferenc állami gazdaságokra vonatkozó megállapításaival kicsit részletesebben szeretnék foglalkozni. Hiszen az idézett megállapítás azt a gondolatot is feltételezi, hogy ha az állami gazdaságok koncentrációja olyan, amilyennek Vági Ferenc írja le, akkor olyat nem szabad csinálni. Ezt ugyan a szerző így nem mondja ki, de ilyesféle következtetés is levonható. Változatlanul a szerző idézetével kell folytatnom: „Hosszú idő — 1965–1966 — óta felismert és közölt adataink által is megerősített jelenség, hogy állami gazdaságaink területegységre és egy főre jutó termelése meghaladja a termelőszövetkezetekét, az eredményességet illetően mégis az utóbbiak jobbak. A termelési tényezőkhöz viszonyított bruttó és nettó jövedelem (nyereség) mutatók a termelőszövetkezetekben magasabbak, mint az állami gazdaságokban.” Vajon így van-e? A Vági Ferenc által közölt adatok elég szűkösrűek, hiszen csak egy termelési tényezőt mutat be, az egy foglalkoztatottra eső mutatókat. Ezért én az 1., 2., 3. táblázatban 1968-tól 1975-ig a földre, a munkaerőre és az állóeszközre vonatkozó adatokat is bemutatom. Már a Vági Ferenc által közölt táblákból levont következtetés sem teljesen helytálló, mert az egy foglalkoztatottra eső bruttó jövedelem (nyereség + bér) nemcsak 1973-ban, hanem 1968-tól 1975-ig minden évben magasabb volt az állami gazdaságokban, mint a termelőszövetkezetekben. Nemcsak a bruttó jövedelem, hanem azon belül a kereset is minden évben magasabb, mint a termelőszövetkezetekben és így a nyereség alacsonyabb. 1975-ben azonban már a bruttó jövedelemen belül a bér és a nyereség is magasabb. Az egy hektár termőterületre jutó bruttó jövedelem minden évben, 1973–

Év	
----	--

Állami g

1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975

1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975

Mezőgaz

1968.
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975

1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975

^a Az
Statistik
^b Sz
^c A

A TERMŐTERÜLETRE VONATKOZÓ MUTATÓK*

1. táblázat

Év	Egy hektár termőterületre jutó					
	halmozott termelési érték	halmozatlan termelési érték	bruttó jövedelem	munkabér	nyereség	bruttó állászkészlet
<i>Állami gazdaságok</i>						
<i>Forint</i>						
1968	16 140	11 526	5 114 ^b	3 498	1 616	25 067 ^b
1969	18 392	12 273	6 039 ^b	3 764	2 275	26 618
1970	20 766	12 973	5 745 ^b	4 019	1 726	29 106
1971	22 196	15 433	5 693 ^b	4 110	1 583	33 489
1972	28 309	22 051	5 967 ^b	4 347	1 620	36 781
1973	33 669	26 433	6 963 ^c	4 439	2 481	40 283
1974	38 746	28 784	7 517 ^c	4 726	2 722	43 091
1975	42 649	31 885	8 145 ^c	5 000	3 122	46 281
<i>Index 1968 = 100</i>						
1969	114,0	106,5	118,1	107,6	140,8	106,2
1970	128,7	112,6	112,3	114,9	106,8	116,1
1971	137,5	133,9	111,3	117,5	98,0	133,6
1972	175,4	191,3	116,7	124,3	100,2	146,7
1973	208,6	229,3	136,2	126,9	153,5	160,7
1974	240,1	249,7	147,0	135,1	168,4	171,9
1975	264,2	276,6	159,3	142,9	193,2	184,6
<i>Mezőgazdasági termelőszövetkezetek</i>						
<i>Forint</i>						
1968.	11 059	7 408	4 943 ^b	3 129	1 814	9 755 ^b
1969	12 714	8 888	5 653 ^b	3 272	2 391	11 017
1970	12 510	8 264	4 601 ^b	3 265	1 336	12 471
1971	14 953	10 867	5 243 ^c	3 465	1 785	15 466
1972	17 066	13 610	5 357 ^c	3 548	1 893	17 530
1973	20 124	15 541	6 020 ^c	3 609	2 445	19 723
1974	21 469	16 790	6 233 ^c	3 764	2 523	21 665
1975	22 216	17 644	5 855 ^c	3 871	2 072	23 764
<i>Index 1968 = 100</i>						
1969	115,0	120,0	114,4	104,6	131,8	112,9
1970	113,1	110,7	93,1	104,3	73,6	127,8
1971	135,2	146,7	106,1	110,7	98,4	158,5
1972	154,3	183,7	108,4	113,4	104,4	179,7
1973	182,0	209,8	121,8	115,3	134,8	202,2
1974	194,1	226,6	126,1	120,3	139,1	222,1
1975	200,9	238,2	118,5	123,7	114,2	243,6

* Az adatok a KSH Mezőgazdasági Statisztikai Zsebkönyv, 1945—1975. és a KSH Negyedéves Statisztikai Közlemények, 1969—1975. kötetében jelentek meg.

^b Számított adat.

^c A számszerű egyezőség hiánya ellenére az adat helyes (lásd a forrást).

A BRUTTÓ ÁLLÓESZKÖZ-ÉRTÉKRE VONATKOZÓ MUTATÓK^a

2. táblázat

Év	Ezer forint bruttó állóeszközértékre jutó			
	halmozott	halmozatlan	bruttó jövedelem	mérleg szerinti nyereség
	termelési érték			

Állami gazdaságok

Forint

1968	644	460	204 ^b	64 ^b
1969	691	461		
1970	713	446	197 ^b	59
1971	663	461	170 ^b	47
1972	770	600	162	44
1973	836	656	173	62
1974	899	668	174	63
1975	922	689	176	67

Index 1968 = 100

1969	107,3	100,2		
1970	110,7	97,0	96,6	92,2
1971	103,0	100,2	83,3	73,4
1972	119,6	130,4	79,4	68,8
1973	129,8	142,6	84,8	96,9
1974	139,6	145,2	85,3	98,4
1975	143,2	149,8	86,3	104,7

Mezőgazdasági termelőszövetkezetek

Forint

1968	1134	759	365 ^b	186 ^b
1969	1155	807	513	217
1970	1003	663	369	107
1971	967	703	339	115
1972	974	776	306	108
1973	1020	788	305	124
1974	991	775	288	116
1975	935	742	246	87

Index 1968 = 100

1969	101,9	106,3	140,5	116,7
1970	88,4	87,4	101,1	57,5
1971	85,3	92,6	92,9	61,8
1972	85,9	102,2	83,8	58,1
1973	89,9	103,8	83,6	66,7
1974	87,4	102,1	78,9	62,4
1975	82,5	97,8	67,4	46,8

^a L. az 1. táblázat a lábjegyzetét.^b Számított adat.

A MUNKAERŐRE VONATKOZÓ MUTATÓK^a

3. táblázat

Év	Egy foglalkoztatotttra jutó						
	halmozott termelési érték	halmozatlan termelési érték	bruttó jövedelem	munkabér	mérleg szerinti nyereség	évi átlagos személyes ^b jövedelem	bruttó állóeszköz- érték
1968	98 737	70 514	31 004	21 397	9 607	21 756	153 351
1969	.	.	.	.	.	.	.
1970	126 120	78 793	34 401	24 736 ^c	9 665	25 431	176 775
1971	136 057	94 599	34 896	26 559 ^c	8 337	26 374	205 276
1972	175 675	136 840	37 028	27 650	9 378	28 723	228 249
1973	213 753	167 814	44 209	29 039	15 170	30 751	255 747
1974	249 594	185 423	48 426	30 892	17 534	33 426	277 585
1975	275 346	205 849	52 586	32 152	19 434	35 097	298 792

Index 1968 = 100

1969	.	.	.	.	.	.	.
1970	127,8	111,7	110,9	115,6	100,6	116,9	115,3
1971	137,8	134,2	112,6	124,1	86,8	121,2	133,9
1972	177,9	194,1	119,4	129,2	97,6	132,0	148,8
1973	215,6	238,0	142,6	135,7	157,9	141,3	166,8
1974	252,8	263,0	156,2	144,4	182,5	153,6	181,0
1975	278,9	291,9	169,6	150,3	202,3	161,3	194,8

Mezőgazdasági termelőszövetkezetek

Forint

1968	63 444	42 495	28 270	17 951	10 409	18 118 ^c	55 963 ^c
1969	.	.	.	.	.	.	.
1970	77 006	50 871	38 041 ^d	.	8 226 ^c	22 160 ^e	76 763
1971	89 050	64 717	43 344 ^d	.	10 629 ^c	23 293 ^e	92 108
1972	106 981	85 315	33 584	22 243	11 341	25 260 ^e	109 890
1973	135 955	104 989	40 668	24 405	16 263	26 537 ^e	133 243
1974	152 122	118 968	44 163	26 670	17 493	28 686 ^e	153 514
1975	166 218	132 014	43 804	28 960	14 844	31 848 ^f	177 805

Index 1968 = 100

1969	.	.	.	.	.	.	.
1970	121,4	119,7	134,6	.	79,0	122,3	137,2
1971	140,4	152,3	153,3	.	102,1	128,6	164,6
1972	168,6	200,8	118,8	123,9	109,0	139,4	196,4
1973	214,3	247,1	143,9	136,0	156,2	146,5	238,1
1974	239,8	280,0	156,2	148,6	168,1	158,3	274,3
1975	262,2	310,7	154,9	161,3	142,6	175,8	317,7

^a L. az 1. táblázat a lábjegyzetét. ^b Teljes munkaidőben foglalkoztatotttra. ^c Számított adat.^d Nem nyugdíjas tagra. ^e Aktív tagra. ^f Szövetkezeti munkaerőre.

74—75-ben már a nyereség is magasabb az állami gazdaságokban, mint a termelőszövetkezetekben. Az ezer forint bruttó állóeszköztértékre jutó halmozott és halmozatlan termelési érték az állami gazdaságokban jelentősen emelkedő, a termelőszövetkezetekben az utóbbi három évben inkább csökkenő, illetve stagnáló helyzetet mutat, de a bruttó jövedelem és a nyereség a termelőszövetkezetekben magasabb. Az állami gazdaságokban az utolsó években kicsit javuló, a termelőszövetkezetekben pedig erősen csökkenő irányzat mellett a korábbi nagy nyereségekülönbség 20 forintra csökkent. Tehát Vági Ferenc megállapítását — mely szerint a termelési tényezőkhöz viszonyított bruttó és nettó jövedelem mutatói a termelőszövetkezetekben a termelési tényezőkre vetítve magasabbak, mint az állami gazdaságokban — úgy kell helyesbíteni, hogy ez csak az állóeszközök esetében áll fenn és a különbség összezsugorodott.

Ezért úgy gondolom, Vági Ferenc nem pontosan fogalmazott és talán elhamarkodottnak tűnhet az olvasó előtt további következtetése is: „Ez a statisztikai adatokból ismételten kimutatható és az agrárközgazdászok körében közismertté vált jelenség érthetetlennek és a szocialista nagyüzemi gazdálkodással szemben kialakult várakozással ellentétesnek mutatkozott. Okainak feltárása oda jutott és ma is ott tart, hogy a jelenség gyökereit a technikai eszközök felhalmozásának, a műszaki fejlesztés megvalósításának és a termelőerők arányainak sajátosságaiban kell keresni. A jelenség — pusztán önmagában is — az állami gazdaságok gazdálkodásában rejlő hiányosságok feltételezésére vezetett.”

Nem hiszem, hogy értetlenül kell állni a jelenség előtt. Egyrészt a jelenség már nem ugyanaz, másrészt az okok feltárásában sokkal messzebb kell menni, mert a jelenség nem csak az állami gazdaságok gazdálkodásában rejlő hiányosságra vezethető vissza. Amellett, hogy természetesen ez utóbbi is sok gazdaságban fennáll, oka sokkal összetettebb és a magyar mezőgazdaság helyzetére sokkal inkább jellemző.

Az ÁGK 1973-ban közreadott egy összeállítást *A termelőerők kihasználásának és hatékonyságának alakulása az állami gazdaságokban és a termelőszövetkezetekben* címmel. Ebben a következő megállapítások szerepelnek: „A mezőgazdaság a népgazdaság egyik legeszközigényesebb ágazata és a termelés növekedése egyes időszakokban az eszközállomány nagyobb ütemű növekedésével megy végbe. Ebben a folyamatban van olyan időszak, amikor a területi termékenység, az élőmunka-termelékenység gyors ütemben növekszik, az eszközkihasználás mutatói pedig stagnálnak, vagy éppen romlanak. Nagyobb mértékben találkozunk ezzel akkor, ha mindez jelentős árdiszparitás közben történik. A vizsgált időszakban (1968—73) az egész mezőgazdaságban végbemenő intenzív fejlődés során az eszközkihasználás mutatói az állami gazdaságokban javultak, a termelőszövetkezetekben romlottak. Ez az ellentétes irány a tíz éves különbséggel magyarázható, mely az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek alapítása között eltelt. Az állami gazdaságokban az infrastruktúra erre az időszakra többé-kevésbé kialakult, a termelőszövetkezetekben pedig csak most kezdődik.”

A
gében
si szer
az álla
jóval n
is. E k
folytat
más út
hogy a
nek új
próbál
rülni a
vetkeze
is meg
bár ne
En úgy
lyesség

Vá
több le
ságok
technik
és ezt
képesse
mint a
rossz és
közölni
és ered
bemuta

1000
er
1000
m
1000
m
1000
m
1000
m

* K
* K

A termelőerők kihasználásában, hatékonyságában és eredményességében meglevő, a két szektor között fennálló különbségek az eltérő termelési szerkezetből is adódnak, mert az állami gazdaságokban jóval nagyobb az állatsűrűség és az ültetvények aránya, mint a termelőszövetkezetekben, jóval nagyobb az üzemkörön kívüli kommunális jellegű állóeszközök aránya is. E kiadvány megállapításairól a Magyar Közgazdasági Társaság vitát is folytatott, hogy vajon azonos úton történik-e a két szektor fejlődése, vagy más úton. A vitát *Csendes Béla* azzal az elfogadható következtetéssel zárta, hogy az út azonos is, meg nem is. Az azonos utat a termelőszövetkezeteknek úgy kell végig járni, hogy sok esetben az állami gazdaságok által már kipróbált és bevált úton járjanak, más esetekben pedig tudatosan el kell kerülni a kedvezőtlen eredmények megismétlését. Az a tény, hogy a termelőszövetkezetek a háztájjal együttműködnek, bizonyos mértékben az út jellegét is megmásítja. A kiadvány tartalmát sokan szektorvitának tekintették — bár nem az volt és remélem most sem értenek félre — és nem is fogadták el. Én úgy látom, hogy a vita utáni évek eredményei az akkori megállapítás helyességét többé-kevésbé alátámasztották.

Vági Ferenc feltételezi, hogy a koncentráltabb állami gazdaságokban több lehetőség van nagy összegű beruházás vállalatására és az állami gazdaságok vezetőinek egy része megelégszik azzal, ha fejlesztések révén modern technikai alapokon nyugvó termelési eljárásokat valósít meg. Úgy gondolja és ezt ki is fejt, hogy az állami gazdaságok egy bizonyos biológiai teljesítőképességhez sokkal több eszközt, modernebb és drágább eszközt használnak, mint a termelőszövetkezetek és ezért az eszköz- és a hozamérték aránya rossz és romlik. Ezeket tekinti fő oknak. Kénytelen vagyok további adatokat közölni. Valóban csak azért beruháznak az állami gazdaságok, hogy drága és eredményt nem hozó eszközökkel rendelkezzenek? A KSH kiadványaiból bemutatok néhány összehasonlítást először a gépesítés területéről.

Az állami gazdaságok
géppálmánya 1975-ben^a

A termelőszövetkezetek
géppálmánya 1975-ben^a

1000 ha mezőgazdasági területre jutó gépi vonóerő-kapacitás, motorlóerő	1364	1221
1000 ha őszi kalászos vetésterületre jutó vetőgépműszakkapacitás, ha/műszak	68	72
1000 ha kalászos területre jutó betakarító-műszakkapacitás, ha/műszak	87	89
1000 ha kukorica vetésterületre jutó vetőgépműszakkapacitás, ha/műszak	92	79*
1000 ha kukoricaterületre jutó betakarító, műszakkapacitás, ha/műszak	41	56*

* Közös és háztáji területre számítva.

^a KSH A mezőgazdasági nagyüzemek géppálmánya 1970—1975.

Épület- és építményérték-adatok
az 1975. évről⁷

A szarvasmarha-tenyésztés épületei és építményei, átlagos érték, Ft/férőhely	11 890	12 652
A sertés-tenyésztés épületei és építményei, Ft/férőhely	4 522	4 385
A juhászat épületei és építményei, Ft/férőhely	818	569
A baromfitenyésztés épületei és építményei, Ft/férőhely	1 548	1 343

A kalászosok és a kukorica gépesítésében és az állattenyésztési épületek értékeiben meglevő különbségek nem azt mutatják, mintha az állami gazdaságok sokkal több és drágább eszközállománnyal rendelkeznenek egyes termelési célokhoz, mint a termelőszövetkezetek és ezért a biológiai teljesítő-képesség és az eszközállomány között az ellentmondás az állami gazdaságok-ban sokkal nagyobb lenne, mint a termelőszövetkezetekben. Miből ered tehát, hogy az eszközállományuk között mégis ilyen nagy a különbség?

A különbség döntő része abból származik, hogy az állami gazdaságok állatsűrűsége jóval nagyobb, mint a termelőszövetkezeteké. (Jelentős még a szőlő-, gyümölcsültetvények nagyobb részaránya.) Ezt az alábbi össze-állítás mutatja:

	100 ha mezőgazdasági területre jutó állatlétszám 1976-ban ⁸		
	országosan	a termelő- szövetkezeti közösben	az állami gazdaságokban
Számosállat	39,0	28,0	45,6
Szarvasmarha, db	28,7	24,4	29,9
Sertés, db	106,0	45,4	157,6
Ló, db	2,3	1,5	1,0
Juh, db	30,1	30,5	41,7

Az eszközigenyesség az állami gazdaságokban a következő képet mutatja:

	Ezer forint termelési értékhez lekötött közvetlen bruttó állóeszköz-érték, Ft	összes eszközérték, Ft
	1975-ben	
A szántóföldi növénytermelésben	688	1608
A növénytermelésben (szőlő-gyümölcses)	1004	1990
Az állattenyésztésben	1155	2222

Az 1980. évi középtávú terv szerint a különbség az állatsűrűségben to-vább nő. Az állattenyésztésben sokkal több álló- és forgóeszközre van szük-

⁷ KSH Mezőgazdasági adatok, 1976. 2. sz.⁸ KSH Mezőgazdasági Statisztikai Zsebkönyv.

ség, mi
1975-be
50%-a, a
lódó tev
nek csa
Az
ban mi
Ferenc
megjele

A s
szítettel
közállor
szerkeze
ben vol
rőző szá
sebb esz
(ebből 7
volna. I
daságok
eszközér
gesen el

Az
általáno
lehetősé
el a váll
mindene
olcsóbb
váltképp
képesség
sére nin
hetetlen
javuljon
giai telj
jövedele
hogy a
oldható
vulásáva
ban is e
nosságba

Még
pedig az
álló- és
előállító

ség, mint a szántóföldi növénytermelésben. Megközelítő számítás szerint 1975-ben az állami gazdaságok alaptevékenységéhez tartozó állóeszköztérték 50%-a, a forgóeszköztérték 60%-a az állattenyésztést, illetve az ahhoz kapcsolódó tevékenységet elégítette ki, ugyanakkor az alaptevékenységi nyereségnek csak 17,5%-át adta az állattenyésztés.

Az a tény, hogy milyen mezőgazdasági árrendszerünk és az árarányokban milyen az állattenyésztés helyzete, szintén közismert, elég ha *Laczó Ferenc* Korszorú-e mezőgazdasági árrendszerünk?⁹ című közelmúltban megjelent tanulmányára hivatkozom.

A sok vita és a sok megalapozatlan kijelentés miatt az ÁGK-ban készítették egy számítást, vajon hogyan alakulna az állami gazdaságok eszközállománya, eszközkihasználása és nyeresége, ha területükön olyan vetés-szerkezeti és állatsűrűségi arányok volnának, mint a termelőszövetkezetekben voltak 1975-ben. E nem teljesen pontos, de a nagyságrendeket jól tükröző számítás szerint az állami gazdaságokban mintegy 14 milliárddal kevesebb eszközre lett volna szükség, amelyből 10,6 milliárd az állattenyésztést (ebből 7,5 az állóeszközökre esne) és 3,7 milliárd a növénytermelést érintette volna. Emellett mintegy 700 millió Ft-tal nagyobb lett volna az állami gazdaságok nyeresége, ha ilyen szerkezetben termelnék. Az ezer forint állóeszköztértékre jutó nyereség pedig 117 forint lett volna 1975-ben a ténylegesen elért 67 és a termelőszövetkezetek 87 forintjával szemben.

Az érdekes az — mint korábban már rámutattam —, hogy Vági Ferenc általánosságban megemlíti, hogy a vállalati gazdálkodásban nincs mindig lehetőség arra, hogy az eszközök értékével arányos hozamértéket érjenek el a vállalatok, és ez az utóbbi 10 évben mezőgazdaságunk széles területére, mindenekelőtt az állattenyésztésre volt jellemző (11. o.). Azt is mondja, hogy olcsóbb és a használatra alkalmasabb termelőeszközökre van szükség kíváltképpen az állattenyésztésben, hogy az eszközök és a biológiai teljesítőképesség közötti aránytalanság gyengítésére mód nyíljon, ha teljes leküzdésére nincs is meg a lehetőség (12. o.). Végül ugyancsak megemlíti: elkerülhetetlen szükség lenne arra, hogy a termelőeszközök kínálata lényegesen javuljon, mert a vállalatok csak addig vállalhatják az eszköztérték és a biológiai teljesítőképesség feszültségét, míg az nem zárja ki az egy főre jutó bruttó jövedelem társadalmilag indokolt szintjének fenntartását. Sőt kijelenti, hogy a mezőgazdaság iparosodó fejlődésében a töretlen előrehaladás nem oldható meg pusztán a mezőgazdasági vállalatok gazdálkodásának javulásával. Sajnos nem említi, hogy a gondok jórésze az állami gazdaságokban is emiatt jelentkezik, ugyanakkor ezeknek a követelményeknek általánosságban hangot ad.

Még egy megállapításával kívánok foglalkozni Vági Ferencnek, mégpedig azzal, hogy az állami gazdaságokban az egységnyi területre jutó álló- és forgóeszközök mennyisége és értéke jóval nagyobb, mint az ezekkel előállított termelési érték, és ez is bizonyítja az eszköz- és a hozamérték

⁹ Közgazdasági Szemle, 1977. márciusi szám.

között mutatkozó aránytalanságot. Az 1966–1970., valamint az 1971–1975. évek átlagára adja meg ezeket a mutatókat. Miután az összes elemzésben folyó áras adatokat használok, ennek alapján mutatom be én is ezt az összefüggést:

	Egy hektár termőterületre jutó		bruttó állóeszköz érték
	halmozott termelési érték	halmozatlan termelési érték	
Az állami gazdaságokban, Ft			
1971–1975	33 114	24 917	39 985
1975	42 649	31 885	46 281
A termelőszövetkezetekben, Ft			
1971–1975	19 166	14 890	19 630
1975	22 216	17 644	23 764
Index: tsz = 100			
1971–1975	172,8	167,3	203,7
1975	192,0	180,7	194,8

	Egy foglalkoztatottra jutó		bruttó állóeszközüérték
	halmozott termelési érték	halmozatlan termelési érték	
Az állami gazdaságokban, Ft			
1971–75	210 085	158 105	253 130
1975	275 346	205 849	298 792
A termelőszövetkezetekben, Ft			
1971–1975	130 065	101 200	133 312
1975	166 218	132 014	177 805
Index: tsz = 100			
1971–1975	161,5	156,2	189,9
1975	165,7	155,9	168,0

Ezek az adatok nem ugyanazt mutatják, mint Vági Ferencé, és ha fejlődésében vizsgáljuk az eredményt, azt látjuk, hogy mind az egységnyi területre, mind az egy foglalkoztatottra jutó termelés értéke megközelítette a bruttó állóeszközüérték többletét.

Természetesen bárki felvetheti, hogy a folyó áras adatok használata nagyon sok mindentől zavart, nem tiszta, ezért az 1968-as változatlan áron is meg kell vizsgálni a hatékonysági és eredményességi mutatók alakulását. A népgazdasági vizsgálatokhoz nyilván ez utóbbira feltétlenül szükség van. Azt azonban látni kell, hogy a kettő között lényeges különbség van. Azt azonban látni kell, hogy a kettő között lényeges különbség van. A nagyüzemek, amelyeknek vezetőitől azt követeljük, hogy termelésükben a hatékonyság, eredményesség fokozódjék, azok csak a saját maguk adatait, folyó áras mutatóit ismerik és csak azok alapján tudják mérni a fontos népgazdasági követelmények alakulását és azok alapján tudnak intézkedni. A mezőgazdasági nagyüzemek — még ha ismerik is az alkalmazott árakat — nem tudják pontosan kiszámítani 1968. évi változatlan áron sem a bruttó, sem a nettó termelési értéket, mert a számítás módszerét nem ismerik. Ma

már m
mokba
mezőg
ken v
sége
zetről
százalé
próbál
eszköz
és állat
nyire
végző
módsz

1000
hal
az
az
1
1000
hal

1000 F
brut

Az
áron 1
alaptev
már m
zatlan
ra, aza
a brutt
érték,
1968-as
elavult
haszná
termelo
Ös
azon v

már mind a mezőgazdaság éves, öt éves tervfeladataiban, mind a tényszámokban egyre több zavart okoz az 1968-as árákon számított bruttó és nettó mezőgazdasági termelési érték használata. Ez utóbbiak ugyanis csak a szűken vett mezőgazdasági (növénytermelési és állattenyésztési) tevékenységre terjednek ki és a mezőgazdasági nagyüzemek, akár termelőszövetkezetéről, akár állami gazdaságról van szó, összes tevékenységének csak 70 százalékát tartalmazza. Az ilyen tartalmú termelési értékhez a KSH megpróbálja az állóeszközöket is változatlan áron kimutatni, továbbá az állóeszközöket megbontani úgy, hogy csak a szűken vett növénytermeléshez és állattenyésztéshez szükséges állóeszközöket veszi figyelembe. Hogy mennyire megzavarhatja a nagyüzemek tisztánlátását, de sokszor a vizsgálatot végző és a következtetéseket levonó szakemberekét is a kétféle számítási módszer, arra az alábbi példával szeretnék válaszolni¹⁰:

	1970-ben		1975-ben	
	az állami gazdaságokban	a termelőszövetkezetekben	az állami gazdaságokban	a termelőszövetkezetekben
	folyó áron			
1000 Ft bruttó állóeszközértékre eső				
halmozott termelési érték, Ft	710	1003	919	935
az alaptevékenységben	645	837	869	792
az alaptevékenységen kívüli tevékenységben	1396	3442	1429	2866
1000 Ft bruttó állóeszköz-értékre eső				
halmozatlan termelési érték, Ft	444	663	688	742
	1968. évi változatlan áron			
1000 Ft állóeszköz értékre eső				
bruttó termelési érték, Ft	485	758	428	601

Az ellentmondás az állami gazdaságok esetében teljesen világos. Folyó áron 1970-ről 1975-re a halmozott termelési érték 209 Ft-tal javult. Az alaptevékenységben 224 Ft-os javulás van, és ezzel az alaptevékenységben már meghaladták a termelőszövetkezetek mutatóját. Ugyanakkor változatlan áron számolva öt év alatt a bruttó termelési érték 485 Ft-ról 428 Ft-ra, azaz 57 Ft-tal romlott. Ez annál meglepőbb, mert hiszen a tartalomban a bruttó termelési értékhez közel álló alaptevékenységi halmozott termelési érték, mint láttuk, folyó áron jelentősen javult. Úgy gondolom, hogy az 1968-as változatlan áras bruttó termelési érték számítási módszere, annak elavult arányai, metodikai problémái, pontatlanságai miatt mind kevésbé használható és lassan átalakításra szorul, és ugyanez vonatkozik a nettó termelési érték kiszámítási módszerére is.

Összefoglalva, a magam részéről nem tudom elfogadni Vági Ferenc azon véleményét, hogy az állami gazdaságok koncentrálttsági foka olyan,

¹⁰ KSH Mezőgazdasági Zsebkönyv, 1976.

amelyben nem tudnak a termelőszövetkezeteknél jobb eredményességi mutatókat érvényesíteni és ezáltal koncentrálttsági fokuk talán nem is megfelelő. A termelési tényezőkhez viszonyított bruttó jövedelem és nyereség alakulása 1975-ben már csak az állóeszközök esetében volt valamivel kevesebb a termelőszövetkezetekénél. Mivel számos nehezítő tényező ellenére és a „szigorú optimalitás” hiányában is fokozatosan javuló hatékonysági és eredményességi folyamatról lehet beszélni, szerintem az sem elfogadható, hogy döntően a gazdálkodási hiányosságok okozzák az állóeszközök esetében mutatkozó lemaradást. Ilyen hiányosságok is vannak, melyeket a nagyüzemeknek és így az állami gazdaságoknak is fokozatosan meg kell szüntetni. Itt azonban a kifejtettek alapján tárgyi okok is közrejátszanak. Nem véletlen, hogy 1976-ban a kormány éppen a szarvasmarha-, a zöldség-, a burgonya-, a szőlő-gyümölcságazatok jövedelmi és fejlesztési helyzetének megjavítása érdekében hozott jelentős javító hatású intézkedéseket.

Gondolom, hogy a további kétoldalú intézkedések hatására a jövőben az optimalitás még jobban megközelíthető lesz.

Még egy fontos érvet kell megemlítenem. Politikai és gazdasági feladatuk az állami gazdaságoknak, hogy az egész mezőgazdasági termelés gyorsabb fejlesztése, a nagyüzemi termelési feltételek és gazdaságos módszerek kialakítása érdekében új termelési eljárásokat, gép- és állattartó telep- rendszereket kipróbáljanak, kezdeményezzenek és e téren kockázatot is vállaljanak. Ez a tevékenység azzal is együtt jár, hogy néha átmenetileg, egyes esetekben és gazdaságokban hosszabb távon sem tartható az eszköz—hozam arány és a jövedelmezőség. Az ilyen tevékenység természetesen nem ad felmentést az állami gazdaságoknak az eszközkihasználás és eredményesség követelménye alól, mégis előadódhat, hogy ez azonnal nem következik be, de ezért erkölcsi elmarasztalás sem járhat. Az állami gazdaságok ötödik öt éves tervükben további eszközkihasználás-, eszköz—hozam arány javulást irányoztak elő az eredményesség javulásával együtt. Elégge magabiztosak ahhoz, hogy átmeneti visszaesések ellenére is — mint pl. 1976-ban — sikerülni fog ezt a javulási folyamatot továbbvinni. Ehhez mindenkítől előremutató, átfogó és megfelelő időben adott elemzéseken alapuló segítséget várnak, hogy a koncentráció előrehaladása, a termelés fejlesztése során maguk minél kevesebb hibát kövessenek el és minél előbb olyan népgazdasági feltételek alakuljanak ki, melyekben a gazdálkodás eredményessége jobban kiteljesedhet.

Автор статьи высказывается по научному труду Ференца Ваги „Концентрация, как основа дифференцированного развития сельскохозяйственных предприятий“. Автор спорит с определениями статьи, относящихся к результативности хозяйствования госхозов. При оценке производства госхозов, необходимо принимать во внимание, что быстрое развитие всего сельскохозяйственного производства, создание условий для крупного производства и разработка новых более экономичных методов являются задачами в первую очередь госхозов. При решении этих задач, часто необходимо принимать на себя риск, который значительно влияет на результаты хозяйствования.

A
az 1968
fejleszt
rendjét
Az
ruházás
—
éves, k
—
—
szabály
—
szintű b
—
Az
közgazd
1968-tól
lati (szö
(állami
form me
lati (szö
zógazda
származ
A n
nizserta
Tulajdon
tek csak
több év
lesztések
lesztések